

ГААЛИЙН АЛБАН ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 3.4.2.1-д “Хүнсний хангамжийн баталгаат байдлыг хангаж, физиологийн зохистой нормд нийцсэн хүнсний бүтээгдэхүүнээр хүн амыг жигд, тогтвортой, хүртээмжтэй хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.” гэж, 3.4.2.3-т “Стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийг баталгаажуулах урт хугацааны тогтвортой гэрээ байгуулах, гамшгийн үед хэрэглэх стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүний улсын нөөц, хот, суурин газрын хүн амын хүнсний эрэлт нийлүүлэлтийг тогтвортой байлгах улирлын нөөцийг бүрдүүлэх замаар хүнсний хангамжийн баталгааг хангана.” гэж тус тус заасныг хэрэгжүүлэхээр Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг тодорхойлж, түүнд нийцүүлж хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасан хууль хүчингүй болсон тооцох тухай хуулийн төсөл хэлбэрээр боловсруулсан болно.

Хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага:

Мал аж ахуйн салбарыг эрсдэлээс хамгаалах, гол нэрийн бүтээгдэхүүний хангамж, нийлүүлэлтийг тасалдуулахгүй, тогтвортой байдлыг хангах, нөөцийг нэмэгдүүлэх, өвөлжилт, хаваржилтын хүндрэлийг даван туулах зорилгоор Улсын Их Хурлаас 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдөр Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийг баталсан.

Хуулийн хүрээнд гаалийн албан татвараас чөлөөлөх мал, амьтны тэжээл, тэжээлийн нэмэлт, улаанбуудайн гурилын жагсаалтыг "Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан систем /БТКУС/"-ийн ангиллын дагуу “Жагсаалт батлах тухай” Засгийн газрын 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрийн 180 дугаар тогтоолыг баталсан бөгөөд стратегийн ач холбогдолтой хүнс болох 1101.00.11, 1101.00.12 БТКУС-ийн кодтой улаанбуудайн дээд болон нэгдүгээр зэргийн гурилыг гаалийн албан татвараас чөлөөлсөн.

Улаанбуудайн гурилын хувьд:

Улсын Их Хурлаас 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдөр баталсан хуулиар гурилын импортын гаалийн албан татварыг чөлөөлсөнтэй холбоотой хилийн боомтуудаар орж ирж байгаа гурилын хэмжээ эрс нэмэгдэж 2024 оны жилийн эцсийн байдлаар нийт 64.2 мян.тн улаанбуудайн гурил импортолсон байгаа нь анх тооцоолсноос дариу 3 дахин их гүйцэтгэлтэй байна.

Гурилыг хилийн 8 боомтоор импортолсон бөгөөд Сэлэнгэ аймгийн Сүхбаатар боомтоор 35.9 мян.тн, Баян-Өлгий аймгийн Цагааннуур боомтоор 14.1 мян.тн, Увс аймгийн Боршоо боомтоор 10.3 мян.тн улаанбуудайн гурилыг Оросын Холбооны Улсаас тус тус импортолсон бөгөөд эдгээрийн 40.4 мян.тн нь улаанбуудайн дээд гурил, 23.8 мян.тн нь улаанбуудайн I зэргийн гурил байна.

Монгол Улсын жишсэн хүн амын тоо 2024 онд 2.799.2 мянга болно гэж тооцвол 106.3 мян.тн гурил, 191.3 мян.тн гурилан бүтээгдэхүүн хэрэгцээтэй бөгөөд нийт хүн

амын хэрэгцээнд 238.0 мян.тн гурил буюу 320.0 мян.тн улаанбуудай шаардлагатай байна.

Намрын ургац хураалтын дүнгээр буюу 2024 оны 11 дүгээр сарын 20-ны өдрийн байдлаар шинэ ургацаас гурилын үйлдвэрүүд 160.8 мянган тонн, Хөдөө аж ахуйг дэмжих сан 46.3 мянган тонн, нийтдээ гурил үйлдвэрлэлд 207.6 мянган тонн хүнсний улаанбуудай хүлээн авсан.

Улсын хэмжээнд 940 мянган тонн үр тариа тээрэмдэх суурилагдсан хүчин чадал бүхий 58 гурилын үйлдвэр, цех байгаагаас 9 нь тогтмол үйл ажиллагаа явуулж, нийт хүчин чадлын 30 хувийг ашиглан 2024 онд 148.4 мянган тонн гурил үйлдвэрлэж, гурилын хэрэгцээний 59.1 хувийг дотоодын үйлдвэрлэлээр, 40.9 хувийг импортоор хангасан байна.

Монгол Улсад үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа гурилын үйлдвэрүүд суурилагдсан хүчин чадлын 30 хувийг ашиглаж байгаа бөгөөд бүрэн хүчин чадлаар ажилласан нөхцөлд жилд 300 гаруй мянган тонн гурил экспортлох боломжтой байна.

Малын тэжээл, тэжээлийн нэмэлтийн хувьд:

Нийт нутгийн 80 гаруй хувьд цасан бүрхүүл тогтож, ихэнх нутгаар хүйтний эрч чангарч, мал аж ахуйн салбарын хаваржилт хүндэрч, мал, сүрэг өвс, тэжээлийн дутагдалд орж, малчид ихээхэн хохирол амсах эрсдэл үүсээд байсан цаг үед хаваржилтыг хохирол багатай даван туулахад малын өвс, тэжээлийн нөөц хангамжийг нэмэгдүүлэх, орон нутагт өвс, тэжээлийн нөөц бүрдүүлэх, доройтож тэжээлийн дутагдалд орсон малыг хурдан тэнхрүүлэх зорилгоор өвс, хивэг, овьёос, арвай, хөх тариа, эрдэнэшиш, багсармал хорголжин тэжээл, тэжээлийн нэмэлтийг импортын гаалийн албан татвараас чөлөөлсөн.

Мал аж ахуйн салбарын өвөлжилт, хаваржилтыг эрсдэл багатай даван туулахад шаардлагатай нийт тэжээлийн 55 орчим хувийг дотооддоо үйлдвэрлэн нийлүүлж, үлдсэн хувийг импортоор авахаар тооцоо, судалгаа хийсэн бөгөөд мал, амьтны тэжээл, тэжээлийн нэмэлтийг гаалийн албан татвараас чөлөөлснөөр Монгол Улсын хилээр 2024 оны жилийн эцсийн гүйцэтгэлээр 117.9 мянга буюу өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 1 дахин их мал, амьтны тэжээл, тэжээлийн нэмэлтийг импортолсон байна.

Цаг агаарын хүндрэлтэй нөхцөл байдлын улмаас нийт 18 аймгийн 172 суманд бэлтгэсэн өвс, тэжээлийн нөөц дуусаж байгаатай холбоотой хивэг, овьёос, хорголжин, багсармал тэжээл болон мал, амьтны тэжээлийн нэмэлт болох эрдэс, уургийн нэмэгдлийг гаалийн албан татвараас чөлөөлснөөр өвөлжилтийн хүндрэлтэй нөхцөл байдлыг хохирол багатай даван туулсан байна.

Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль хэрэгжсэнээр анх тооцоолсноос дариу 2-3 дахин илүү гүйцэтгэлтэй, тогтмол үйл ажиллагаа явуулж байгаа гурилын үйлдвэрийн улаанбуудайн үлдэгдэл их, гурил үйлдвэрлэлийн хэмжээ 28 хувь буурах урьдчилсан тооцоолол гарсан бөгөөд гурил болон гурилан бүтээгдэхүүний үнэ буурах нөлөөлөл байхгүй. Түүнчлэн Оросын Холбооны Улсаас импортоор авч байгаа зарим гурилын чанар хангалттай түвшинд хүрэхгүй, малын тэжээлийн нөөцийг дотоодын үйлдвэрлэлээр бэлтгэх бололцоотой зэргийг харгалзан үзэж

Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Зохицуулахаар тусгасан харилцааны агуулга:

Улсын Их хурлаас баталсан Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийн 3 дугаар зүйлд хуулийг дагаж мөрдөж эхлэх хугацааг заасан хэдий ч дуусгавар болгох хугацаа тодорхойгүй байна.

Хүнсний гол нэрийн бүтээгдэхүүний хангамж, нийлүүлэлтийг тогтвортой байдлыг хангах, мал аж ахуйн салбарыг эрсдэлээс хамгаалах, нөөцийг нэмэгдүүлэх, нийлүүлэлтийг тасалдуулахгүй байх зорилгоор мал, амьтны тэжээл, тэжээлийн нэмэлт болон баяжуулсан гурилыг гаалийн албан татвараас чөлөөлөхөөр баталсан хууль зорилгодоо хүрсэн гэж үзэж буй учир хуулийн үйлчлэх хугацааг тодорхой болгох зорилгоор Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төсөлд дараах зохицуулалтыг тусгасан болно.

Хуулийн төслийг хоёр зүйлтэй байхаар боловсруулж, хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдөр баталсан Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцохоор, 2 дугаар зүйлд хуулийн дагаж мөрдөх хугацааг тус тус тусгалаа.

Хуулийн төслийг олон нийтээр хэлэлцүүлсэн дүн:

Шинэ ургацын улаанбуудай хурааж авах улиралтай холбогдуулан 2024 оны 08 дугаар сарын 01-ний өдөр Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд газар тариалангийн салбарын холбоодын төлөөлөлттэй санал солилцох уулзалт зохион байгуулсан байна.

Тус уулзалтын үеэр дээрх хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд тухайн өдрийн байдлаар 37.6 мян.тн улаанбуудайн гурил импортолж цаашид ч их хэмжээгээр орж ирэх хандлагатай байгаа нь цаашид улаанбуудайн тариалалтад сөргөөр нөлөөлж болзошгүй талаар холбооны гишүүд саналаа хэлжээ.

Мөн Дархан-Уул аймагт 2024 оны 08 дугаар сарын 25-ны өдөр газар тариалангийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа 30 гаруй аж ахуй нэгжийн төлөөлөлтэй уулзаж ургац хураалт, техникийн шинэчлэл болон “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөний хүрээнд малчдын бэлтгэж байгаа өвс, тэжээлийн бэлтгэлийг эрчимжүүлэх өргөн асуудлын хүрээнд хэлэлцүүлэг хийсэн байна.

Хэлэлцүүлгийн үеэр тариаланчид болон үйлдвэрлэгчид улаанбуудайн гурил импортлох асуудалд Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулиас гадна Хүнсний тухай, Баяжуулсан хүнсний тухай хууль болон Улсын Их Хурлын 36 дугаар тогтоолын хүрээнд авч хэрэгжүүлж байгаа бодлого, арга хэмжээний уялдаа холбоо, үр өгөөжийг харгалзан үзэж, тодорхой зохицуулалтын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгаа талаар санал гаргасан байна.

Мөн Дархан-Уул аймагт 2025 оны 01 дүгээр сарын 16-ны өдөр “Гурил үйлдвэрлэлийн өнөөгийн нөхцөл байдал, тулгамдаж буй асуудлууд” сэдэвт хэлэлцүүлгийг Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамны байранд зохион байгуулсан байна.

Тус хэлэлцүүлэгт гурил үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа олон жил тогтвортой явуулж байгаа аж ахуйн нэгжийн төлөөллүүд оролцож улаанбуудайн гурил үйлдвэрлэлийн өнөөгийн нөхцөл байдлын талаар өөрсдийн байр сууриа илэрхийлсэн төдийгүй, Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийг хүчингүй болгох шаардлагатай талаар саналаа хэлж, хүсэлт өгсөн байна.

Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх хуулийн хэрэгжилтийн явцад улаанбуудайн тариалалт багасаж, хурааж авах ургацын хэмжээ өмнөх оноос буурахад хүрсэн бөгөөд гурилын үйлдвэрүүдийн үйл ажиллагаа доголдон гурил, малын тэжээл, хивгийн үйлдвэрлэл 50 хувиар буурсан байна.

Энэ нөхцөл байдал стратегийн хүнс болох улаанбуудай болон гурилын үйлдвэрлэл, нийлүүлэлтийн сүлжээнд оролцогч талуудын үйл ажиллагааг тогтворгүй болгож, тэдгээрт хийгдсэн хөрөнгө оруулалтын үр өгөөж үнэгүйдэх зэрэг эдийн засаг, нийгмийн олон сөрөг нөлөөг дагуулж байна гэж хэлэлцүүлэгт оролцогчид хэлсэн байна.

Хүнс, хөдөө аж ахуй хөнгөн үйлдвэрийн сайд болон холбогдох албаны хүмүүс Онцгой байдлын ерөнхий газартай өвөлжилтийн бэлтгэл ажлын талаар уулзсан бөгөөд өвөлжилтийн эрсдэлийн үнэлгээ гаргаж, авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, төслүүд дээр хамтран ажилласан дүнд тулгуурлан малын тэжээл, үр тарианы нөөцийг дотоодын нөөц боломжийг ашиглан хангалттай хэмжээнд нөөцлөх талаар санал солилцжээ.

Түүнчлэн Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамны цахим хуудас (<https://www.mofa.gov.mn/>)-нд байршуулсан бөгөөд иргэд, олон нийтээс санал ирүүлээгүй болно.

Дээрх уулзалт, хэлэлцүүлэг болон олон нийтээс авсан санал асуулгад үндэслэн Улсын Их Хурлаас 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдөр баталсан Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийг хүчингүй болгож өгөх санал ирүүлсэн байна.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан шинээр зардал гарахгүй болно.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР